

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND

Åpent valgmøte "eldre og velferd"
Haugesund, 21. august 1995

"Vi har det jo så bra i Norge", sa en av de mange skoleelevene jeg møtte nylig. Ja, vi har det, de aller fleste. Mange av dere som er eldre idag har jo nettopp fått oppleve at Norge har gått fra å være et armodsamfunn til et velferdssamfunn med materiell trygghet for de aller fleste.

Hvor mange av dere har ikke kunnet glede seg over at barn og barnebarn har fått den utdanningen dere selv ikke fikk? Hvor mange av dere har ikke kunnet glede seg over at familie og venner nå får medisinsk behandling for lidelser det tidligere ikke var noe å gjøre med? Hvor mange av dere kan ikke glede seg over å kunne reise til reisemål som det tidligere bare var mulig for en liten overklasse å besøke? Hvor mange av dere har ikke gledet seg over de mange kulturtilbud som har vokst fram i små og store byer og tettsteder over vårt ganske land? Og mens stadig flere får rett til tilleggspensjon, har minstepensjonen samtidig gått opp nesten til det dobbelte målt med dagens kroneverdi - fra noen og trede tusen i 1967, til noen og seksti tusen i dag.

Dere vet like godt som meg at dette ikke er blitt slik av seg selv. Det er blitt slik gjennom møysommelig, felles innsats og bevisste politiske valg. Som samfunn har vi fortsatt store oppgaver foran oss. Og det på flere områder. Mens det i 1967 var 312 000 alderspensjonister i folketrygden her i landet, var det i 1991 nesten det dobbelte - 616 000. I 2030 viser anslagene at vi vil ha 940 000 alderspensjonister. Og folketrygdens utgifter vokser altså enda sterkere enn antall pensjonister skulle tilsi, fordi flere har opparbeidet seg større tilleggspensjon. Med det vi nå vet om dette, regner vi med at folketrygdens utgifter til alderspensjoner vil stige fra 44 mrd i 1993 til 97 mrd i 2030 - over en fordobling på under 40 år.

Ser vi i tillegg på de nye tjenestene vi vil trenge fordi befolkningen forandrer seg, vil det alene kreve en økning i utgiftene til pleie og omsorg fra 25 mrd i 1993 til 43 mrd i 2030. Alt dette er jo illustrasjoner, og mye er usikkert. Men det store bildet har vi sikker kunnskap om: Det å opprettholde og utvikle velferdsordningene til nye behov, blir en kjempeoppgave!

Noen bruker disse utfordringene til å forlange dyptpløyende forandringer i folketrygdens pensjonsordninger - og sprer dermed usikkerhet hos mange. Andre tegner et skremmebilde av at folketrygden ikke er sikker; så her må hver og en sikre seg selv ved å tegne egen pensjonsordning eller få arbeidsgiveren til å lage gode tjenstepensjonsordninger. Slik kan man også bidra til usikkerhet og tvil. Regjeringens svar er at folketrygden må være bærebjelken i vårt velferdssamfunn også framover. Det er derfor også hovedbudskapet i velferdsmeldingen, som Regjeringen la frem i vår. 700 000 yrkesaktive har ingen annen pensjonsordning enn folketrygden. De, og alle andre, skal vite at den folketrygden vi har bygget opp - som både

gir omfordeling til de med laveste inntekter, og tilleggspensjoner som avspeiler inntekt i yrkesaktiv alder - den skal bestå. Det skal alle kunne føle trygghet for.

Samtidig skal vi utvikle et godt tjenestetilbud til de som er eldre i dag og det økende antall eldre framover. Og vi skal ta mulighetene i bruk på helsesektoren. Jeg innrømmer gjerne at dette er en høy ambisjon, og at det stiller mange krav til politikken framover.

Dere som har gått lenge i livets skole, vet at skal vi greie å løse slike oppgaver må vi rett og slett skaffe oss råd til det. Derfor ligger også grunnlaget for den velferden vi ønsker oss i en sunn og sterk økonomi. Jeg reiser mye rundt i landet - ikke bare når det er valgkamp. Jeg prøver alltid å få fram at vi må skape verdiene så de kan brukes. Det er for mange som lover gull og grønne skoger fra det offentlige, uten å nevne at offentlige ytelser skal betales gjennom verdiskaping og skatter.

Mye går nå bra i norsk økonomi. Vi har god økonomisk vekst. Sysselsettingen øker. Ledigheten går også ned, selvom den fortsatt er for høy. Underskuddet på statsbudsjettet går ned. Vi venter et overskudd i 1996.

"Det skal god rygg til å bære medgang", heter det i et gammelt ordtak. Og mange vil nok være misfornøyd med at regjeringen til tross for at det nå går godt ofte må si nei. Nei til overbudsbevilgninger til gode formål og nei til forslag om reformer som lavere pensjonsalder og kortere arbeidstid. Men det Regjeringen sier ja til er en langsiktig politikk som gir gode resultater. Dere som har levd en stund vet at konjunktorene skifter. Det er i medgang vi skal bygge reserver i oljefondet slik at det er mulig å bruke mer over statsbudsjettet når det igjen måtte bli nødvendig, slik vi måtte gjøre i 1988, og i årene etter.

Vi har gjort oss sterkt avhengig av oljeformuen vår, en verdi som svinger opp og ned med skiftende oljepris. Vi kan selsagt ikke la velferdsytelsene svinge i takt med dette. Oljefondet skal bidra til at vi kan greie de framtidige velferdsoppgavene uten dramatiske endringer av det norske samfunnet.

Jeg sa nettopp at Folketrygden skal være en hovedpilar i framtidens velferdsnorge. Dette er ikke det samme som at enhver detalj skal være som den er.

En av de forandringene vi må ta inn over oss, er at det bildet vi har hatt av en alderspensjonist som en hjelpetrengende, gammel med lav inntekt, ikke lenger alltid stemmer. Ofte møter jeg "unge" alderspensjonister som sier at de aldri har hatt det så travelt. De reiser, passer barnebarn og deltar i foreninger. Mange pensjonister er, og flere vil bli, spreke og ha gode

inntekter. Jeg tror de fleste er enig om at vi først og fremst bør bruke våre offentlige ressurser til behandling og pleie av de som trenger det.

Men vi er ikke bare opptatt av fremtidens oppgaver. Vi skal ha en god eldreomsorg også for dagens eldre. Og vi har aldri brukt så mye penger på eldreomsorgen som nå. Bort i mot 70.000 årsverk ble i 1993 utført i pleie og omsorgstjenesten, en økning på 10.000 bare siden 1991. Vi har 46.000 plasser i alders- og sykehjem og serviceboliger. I 1967, da folketrygden ble innført, ble 25.000 pasienter behandlet i hjemmesykepleien - nå er tallet over 110.000.

Likevel - vi er ikke fornøyde. Hverken dere eller jeg. For vi er ikke fremme ved målet, og det blir stadig flere i de eldste aldersgruppene. Mange steder i vårt land er det sosiale nettverket ikke like sterkt som det var. Så vi vet at det er behov for å bygge eldreomsorgen videre ut.

I disse valgkamptider hører både dere og jeg mange som mener de har patentsvarene. "Rettigheter" sier noen. Rettigheter vil gi levebrød for mange advokater, men det er ikke svaret for de eldre. Hva hjelper det med rett til sykehjemsplass hvis det egentlige behovet er å få fjernet noen dørstokker hjemme og ha noen å snakke med? Hvordan henger det forresten sammen at noen av de som sterkest snakker om juridiske rettigheter også er de ivrigste til å snakke om skattelettelse og en mindre offentlig sektor?

"Minstestandarder," sier noen, "det er løsenet." Men hva minstestandarder er, det hører vi lite om. Skal det være det samme minimumstall for sykehjemsplasser i forhold til antall eldre i små kommuner som har satset stort på god omsorg hjemme, som i storbyene der flere bor alene og med dårligere sosiale nettverk? Og hvordan skal vi forhindre at slike minstestandarder skal bli oppfattet som tilstrekkelig over alt, og dermed bli maksimumsstandarder? Nei, vi må strekke oss lenger enn til minstestandarder, samtidig som visse grunnleggende krav til en verdig og god eldreomsorg må oppfylles. Derfor vil Regjeringen utforme kvalitetskrav gjennom forskrifter som skal være styrende for hvordan eldreomsorgen bygges ut. Og vi vil forbedre tilsynet med eldreomsorgen og sikre at brukermedvirkningen blir bedre.

Noen har også lansert et eget eldreombud som et viktig tiltak i eldrepolitikken. Nå er det allerede lovfestet at det skal være eldreråd i alle landets kommuner og fylkeskommuner. Disse har innsynsrett og kan uttale seg i alle saker som gjelder eldre. Vi har også et Statens eldreråd som gir råd til nasjonale myndigheter. For Arbeiderpartiet er det derfor ikke nye organer som er de viktige tiltakene på eldreområdet.

Jeg tror dere er enige med meg i at vi alt for ofte hører politikere som krangler og skyver ansvaret fra seg, enten mellom politikere fra forskjellige partier eller representanter for kommuner som skylder på staten og

omvendt. Å bygge ut eldreomsorgen er vårt felles ansvar. Det utøvende ansvaret ligger, og må ligge, i kommunene. Byråkrater i Oslo har ikke forutsetninger for å avgjøre om det er trygghetsalarmer eller flere institusjonsplasser som er det største behovet i Haugesund eller på Utsira. Men nasjonale politikere må sørge for at kommunene har ressurser til de mange oppgavene, og at de blir fordelt rettferdig over landet.

For en god eldreomsorg er først og fremst avhengig av ressurser. En god kommuneøkonomi er derfor det sentrale. I perioden 1989-94 økte kommunesektorens inntekter med 17 pst eller vel 20 mrd kr. Og Regjeringen legger opp til vekst også framover. De fleste kommuner har fått bedret sin økonomi gjennom god skatteinntang. Men vi vil også fortsette å øremerke statlige midler til eldreomsorgen. I Velferdsmeldinga har vi presentert flere forpliktende forbedringer allerede i 1996. Jeg kan nevne:

- Regjeringen vil øke bevilgningen til nye omsorgsboliger og sykehjemsplasser med 80 millioner kroner. Dette vil gjøre det mulig å bygge ut over 3000 nye boliger eller sykehjemsplasser i 1996.
- For at den hjemmebaserte omsorgen skal være et godt alternativ til sykehjemsplasser må kommunene etablere døgntjeneste disse pleie- og omsorgstjenestene, slik at personell kan være tilgjengelig hele døgnet, og brukerne føle trygghet. I dag har litt over halvparten av landets kommuner etablert døgntjeneste. Regjeringen ønsker å stimulere flere kommuner og har foreslått 150 millioner kroner til dette.
- For å få unge funksjonshemmede ut av en uverdigg tilværelse i alders- og sykehjem og inn i egnede boliger foreslås det 70 millioner kroner i 1996. Dette vil skape en bedre tilværelse for de unge funksjonshemmede, samtidig som det frigjør sykehjemsplasser for eldre.
- I tillegg foreslås det øremerkede tilskuddet til styrking av pleie- og omsorgstjenesten økt med 115 millioner kroner fra dagens 240 mill.
- For å få fart på ombyggingen av rom med flere senger til enerom fordobles tilskuddet fra 30 tusen til 60 tusen kroner pr enhet.

Når vi i tillegg tar med styrkingen av bostøtteordningen til de pensjonistene som har minst, med 60 millioner kroner og økt støtte til frivillighetssentraler med 5 millioner kroner kommer vi opp i en samlet økning på 500 millioner kroner. Det betyr at vi i 1996 totalt vil bruke 1 milliard kroner i øremerkede tilskudd til eldreformål.

Også i helsesektoren har vi et stadig forbedringsbehov. Den medisinske utvikling akselererer. Der legene før måtte gi opp, kan de nå oppnå gode

behandlingsresultater. Disse mulighetene må vi ta i bruk i et velferdssamfunn som vårt. Og ikke minst: Alle må få ta del i dem.

Det er en krevende, men ingen umulig oppgave. Skal vi greie den trenger vi samarbeid istedenfor strid, en åpen diskusjon og derigjennom samling om felles mål i hver helseregion. Det vil gi oss en bedre helsetjeneste til alle.

Det er noen som hevder at denne valgkampen er kjedelig. Jeg kan ikke skjønne at det er kjedelig å diskutere hvordan vi skal skape et tryggere samfunn. Det er viktig at alle deltar i debattene - og fremfor alt at alle gir sin stemme den 11. september. Husk det dreier seg om vårt folkestyre, vårt nærdemokrati. Du skal si din mening om hvem som skal ta alle de viktige avgjørelsene som angår din hverdag og ditt nærmiljø.